MINERALER I NORGE – DATOLITT

Av Knut Eldjarn

Bor er et grunnstoff som hyppig finnes i hydrothermale mineralløsninger. En rekke silikater inneholder bor – det enkleste av disse er *datolitt* – CaB (SiO4 OH) .
Mineralet krystalliserer i det monokline krystall-system med et krystall-gitter som blant annet likner på beryllium-mineralene herderitt og gadolinitt. Datolitt-krystallene er vanligvis kort-prismatiske – sjeldnere tykke, plateformige. En rekke forskjellige krystallformer er beskrevet. Mineralet kan også forekomme i massiv form, som overtrekk på andre mineraler eller som fibrige aggregater.
Datolitt har om lag samme hardhet som glass – 5-5 1/2. Det har ingen god spalteretning og bruddet er også ujevnt, glassaktig. I ren tilstand er mineralet fargeløst eller hvitt, men det kan forekomme svake gule, grønne, rosa eller brune fargetoner.
Mineralet forekommer spesielt hyppig som zeolittene – på druser og sprekker i basiske vulkanske bergarter. Det er også relativt vanlig på enkelte malmførende, hydrothermale mineralganger og på liknende druser og sprekker i forskjellige bergarter. Det er en rekke gode utenlandske forekomster – spesielt i USA.
Gode krystaller er vanlige – noen av de beste hittil er kommet fra et steinbrudd (Lane quarry) i Massachusetts hvor det forekommer sammen med Babingtonitt. Dette mineralselskap ses også mange andre steder.
I Norge er Datolitt hittil beskrevet fra 4 forekomster, selv om man kan forvente å finne det flere steder.

Arendal.
I Skarnforekomsten Klodeberg ved Arendal er det fra gammel tid kjent datolitt. Om det er funnet krystaller der vites ikke, men mineralet ble opprinnelig beskrevet der som ugjennomsiktig overtrekk på kalkspat og fikk variantnavnet »botryolith». Det er usikkert om det de senere år er funnet datolitt i Arendals-området, men mineralet er sikkert lett å overse. Flere samlere har de siste årene gjenfunnet babingtonitt – og ikke usannsynlig er det datolitt i samme forekomst.

Kongsberg.
Bor har bare vært tilstede i liten grad i de mineralløsninger som har laget de sølvførende ganger i Kongsberg-feltet.
Datolitt forekommer derfor bare i beskjedne mengder, men mineralet er beskrevet som klare/hvite krystaller av vanlig form. Noe nærmere om krystallenes størrelse vites ikke – heller ikke om mineralet er gjenfunnet de senere år.

Langesundsfjorden.
Blant de mineraler Brøgger omhandlet i sin omfattende beskrivelse av nefelinsyenitt-pegmatittgangene i dette området – er datolitt. Mineralet er bare funnet i små mengder som overtrekk på det beslektede mineralet homilitt der hvor dette mineralet igjen er dekket av analcim og zeolitter. Brøgger har ikke anført at datolitt også skulle være observert i samme området, men i forfatterens samling er et stykke melinofan fra en av de homilittførende ganger på Stor-Arøy hvor det sitter en rekke små, glassklare krystaller med datolitt-form.
Krystallene er ca 1 mm på det største. Homilitt er av Brøgger beskrevet fra et smalt belte som går tvers over Stor-Arøy og over til Stokkøya og Stokksund. Små krystaller av homilitt skal også nylig være funnet ved Sandefjord, men det er ukjent om det også kan være datolitt i samme område. Hvis datolitt i de nefelinsyenittiske ganger er begrenset til de ganger som fører homilitt, er det trolig bare noen få forekomster i området. Men andre boro-silikater er vanlig i de fleste pegmatittganger i området, og datolitt kan være et vanskelig mineral å identifisere. Det er ikke umulig at datolitt kan være et vanligere mineral i området enn det man tror i dag – eventuelt dannet ved omvandling av andre boro-silikater.

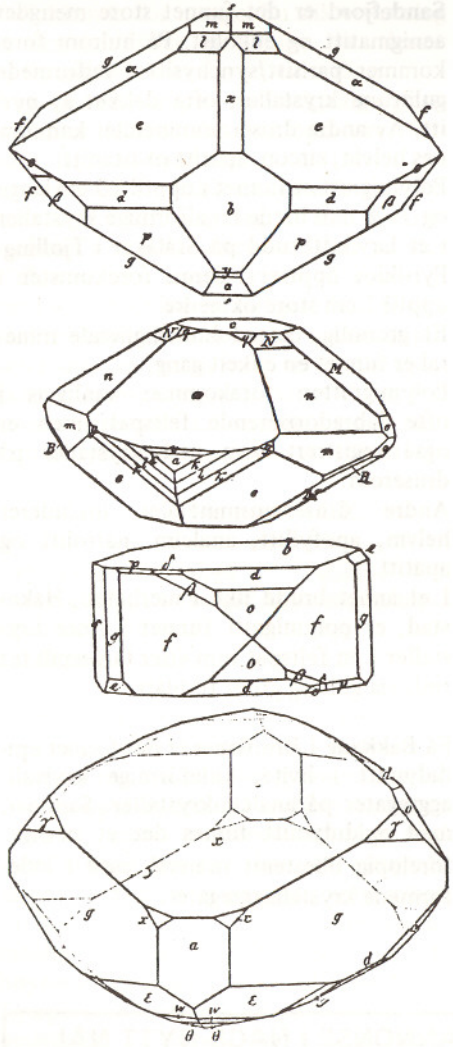

Datolitt – Tafjordtunnelen (over).

Tafjordtunnelen.
Den sist oppdagede og desidert beste forekomst av datolitt i Norge, er beskrevet i en egen artikkel i bladet. Mineralet forekommer her i usedvanlig store, velutviklede krystaller ofte med en vakker, gul farge. Dessverre er det bare funnet et lite antall krystaller og forekomsten er ikke lenger tilgjengelig. Imidlertid viser denne forekomst-typen at bor-mineralet datolitt kan tenkes å bli funnet på druser og mineralganger i de fleste typer bergarter over store deler av landet.

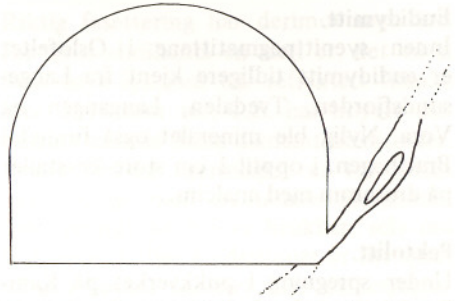
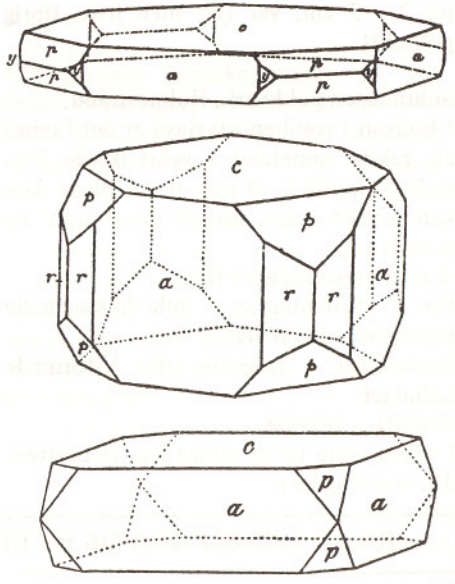
Datolitt-gangen – Tafjord-tunnelen (over)
Apophyllitt – Tafjord-tunnelen (under).